

Isänmaa on Jumalan ajatus

Hämeenkyrön seurakunnan sotiemme perinnetyön pastorin Anu Mätäsniemen puhe Tammisunnuntain kirkkoillassa Tampereen Tuomiokirkossa sunnuntaina 28.1.2024.

Kuka keksi ajatuksen isänmaasta, Suomen itsenäisyydestä? Ajatuksen siemenien on oltava kaukaisuudessa historian hämärissä, ja hiljalleen sen kasvoi, kunnes tuli ensimmäisen maailmansodan aika. Ei voi olla vain sattumaa, että tsaarin kukistuminen ja vallankumoukset avasivat pienen aikaikkunan, jossa me saimme mahdollisuuden saada isänmaan. On ihme, että siihen osattiin tarttua, mutta ei suinkaan yksissä tuumin, yhteisellä isänmaan ajatuksella, vaan ristiriitaisin ajatuksin.

Venäjän maaliskuun 1917 vallankumouksen jälkeen Suomi oli sekavassa tilassa. Heikko ja eripurainen Tokoin senaatti kiisteli siitä, kuka käyttää Suomessa ylintä valtaa. Taustalla oli monta ajatusta isänmaasta. Sosiaalidemokraattien ajatuksissa oli bolševikkien lupaama itsenäinen Suomi. Itsenäisyysmieliset ja aktivistit olivat puolestaan saaneet Saksalta ajatuksen maan itsenäisyydestä. Maltilliset, osa porvareista ja konservatiivit pelkäsivät sosialistien voittoa, joten heidän ajatuksissaan oli edelleen Venäjän alaisuudessa oleva autonominen isänmaa.

Vaikka valtalaki sitten hyväksyttiin, väliaikainen hallitus hajotti eduskunnan. Suomen kansa ja poliittiset piirit eriytyivät toisistaan. Alkoi muodostua kaksi keskenään taistelevaa ajatusta isänmaasta.

Marraskuun 1917 suurlakon aikana olisi ollut mahdollista toteuttaa toisen näistä ajatuksista, punaisen isänmaan, sillä valkoiset eivät olleet järjestäytyneet eivätkä olisi pystyneet puolustautumaan. Päätös vallankumouksesta tehtiinkin, mutta se peruttiin. Mikä historian suuri hetki! Ajatus punaisesta Suomesta jäi toteutumatta, mutta tuossa kohdassa se oli likellä. Pian sen jälkeen itsenäisyysenaatti Svinhufvudin johdolla antoi itsenäisyysjulistuksen.

6.12.1917 Suomi oli itsenäinen ajatuksen tasolla, mutta ulkomaat eivät jakaneet sitä ajatusta, sillä ne eivät halunneet tunnustaa Suomen itsenäisyyttä ennen Venäjää. Lopulta uudenvuodenaattona 1917 bolševikit myönsivät Suomelle itsenäisyyden, mutta ehkä oman taka-ajatuksen kanssa: Suomen työväki liittäisi Suomen yhdeksi neuvostoksi neuvostojen liittoon aikanaan. Olisiko siis punaisen Suomen ajatus sittenkään tarkoittanut täyttä itsenäisyyttä? Ajatuksen Neuvosto-Suomesta tuhosi kuitenkin Venäjän ja Saksan välinen rauhansopimus, joka solmittiin Brest-Litovskissa maaliskuussa 1918. Bolševikit eivät voineet enää auttaa Suomen punaisia

vallankumouksessa. Samaan aikaan valkoisten joukot vahvistuivat, hyökkäystä valmisteltiin ja jääkärit olivat jo tulleet.

Ajatus valkoisesta Suomesta voitti, isänmaa pelastui mahdolliselta Venäjän alaisuuteen paluulta, mutta isänmaa oli lujaa menossa toiseen suuntaan. Ajatus monarkkisesta valkoisesta isänmaasta työnsi Suomea Saksan vaikutuspiiriin. Ajatuksena oli Suomi, joka kestäisi vain vahvan hallitsijansa turvin tulevat uudet kapinat. Mutta oliko todellinen itsenäisyys taas vaarassa?

Suomen suunta kääntyi syksyllä 1918 jälleen Euroopan valtasuhteiden muutoksessa. Valkoisen monarkia-Suomen ajatus katosi maailmankartalta yhdessä ensimmäisen maailmansodan häviävän Saksan kanssa. Kuningas perääntyi ja Mannerheim valittiin valtionhoitajaksi. Ajatus Suomen tasavallasta voitti, mutta samalla kukoisti myös epävirallinen ajatus suur-Suomesta, jonka olemassaolon taistelut käytiin heimosodissa.

Vielä oli tuleva monta ajatusta isänmaasta, ja monta historian käännettä jotka muuttivat ajatuksia. Näissä käännteissä rohkeat isämme ja äitimme, menneet polvet, taistelivat vapaudesta. Minunkin molemmat vaarini rintamalla ja mummut kotirintamalla. Tänä vuonna sotiemme perinteen teemavuosi on 1944. Suomi otti vastaan hirveän vastuksen suurhyökkäyksessä kesällä -44 ja isänmaa säilyi täpärästi. Isänmaa jännitti voimansa äärimilleen. Se oli erään veteraanin sanoin kiirastuli, josta oli vain mentävä läpi. Torjuntavoiton jälkeen mielen olivat kuitenkin murtuneita. Ei toteutunut vieläkaan ajatus suur-Suomesta, yhdestä isänmaasta, jonka suojassa kaikki suomensukuiset olisivat Vienaa, Aunusta ja Inkerinmaata myöden. Sen sijaan isänmaasta tuli maantieteellisesti vieläkin pienempi, karjalaisten sanoin ”tynkä-Suomi”.

Mutta kuitenkin Suomi oli Suomi! Ei ehkä kaikin tavoin sellainen, mitä toivottiin ja ajateltiin. Mutta Suomi oli kuitenkin itsenäinen, vapaa, olemassa oleva isänmaa!

Kuka keksi isänmaan ajatuksen? Mikään niistä ajatuksista, mitä on ollut, ei ole toteutunut sellaisenaan. Jokaista on muuttanut aika ja historian tapahtumat. Kaikki nämä maailmanhistorian vastakkaiset ja eri suuntaan vievät voimat ja ajatukset on kuitenkin tarvittu, sillä niiden lopputuloksena on muotoutunut se isänmaa, jossa nyt olemme.

Lottajohtaja Fanny Luukkosen hautakivessä lukee: Isänmaa on Jumalan ajatus. Isänmaa, jonka olemme niin ihmeellisen johdatuksen kautta saaneet, on oltava Jumalan ajatus, hänen ihmeensä. Vain hänen ajatuksensa on toteutunut.

Jesajan ja Jeremian kirjoissa sanotaan: Minun ajatukseni eivät ole teidän ajatuksianne eivätkä teidän tienne ole minun teitänni, sanoo Herra. Sillä niin korkealla kun taivas kaartuu maan yllä, niin korkealla ovat minun tieni teidän teittenne yläpuolella ja minun ajatukseni teidän ajatustenne yläpuolella. Minulla on omat suunnitelmani teitä varten, sanoo Herra. Minun ajatukseni ovat rauhan eivätkä tuhon ajatuksia: minä annan teille tulevaisuuden ja toivon.

Tätä kirkkoilta vietetään vapaussodan alkamisen muistoksi. Vuoden 1918 kevättalvi oli isänmaamme surullisimpia ajanjaksoja. Kun Mannerheim valtasi Tampereen huhtikuussa 1918, silloin viimeistään nähtiin, miten vallankumous söi lapsensa. Punaiset johtajat pakenivat Näsijärven jäätä pitkin ja jättivät rivikaartilaiset sekä viattomat punaiset perheet ja siviilit kaikki ottamaan vastaan valkoisen koston ja hävityksen. Jos tämä kirkko saisi puhua, se kertoisi, miten huhtikuussa 1918 tämä kirkko oli aivan ääriään myöden täynnä ihmisiä, aikuisia ja lapsia, jotka hädissään olivat tulleet tänne suojaan taisteluilta. Vain alttarikaiteen sisäpuolinen alue oli vapaa pakolaisista. Näissä holveissa kaikui silloin lasten itku ja äitien ahdistus. Valkoisen Suomen hirvittävin käänttöpuoli oli kesän 1918 vankileirien käsittämätön ihmiskärsimys, joka oli tuhansien, suurimmalta osaltaan syyttömien, kohtalo.

Jos Jumalan ajatus oli rauhan, eikä tuhon ajatus, niin miksi niin paljon tuskaa, menetystä ja hätää? Puhumattakaan miten isänmaan hintaa maksettiin vielä vuosia sotien jälkeen monissa kodeissa.

Minulla ei ole tähän vastausta. On vain monia kysymyksiä. Emme ymmärrä Jumalan ajatuksia, ne ovat meidän yläpuolellamme. Tänään jätämme kaiken hänen käsiinsä, kaikkien sukupolvien itkut, pettymykset, taistelut ja työt. Nöyrästi hiljennymme sen edessä, että kaiken tämän kärsimyksen jälkeen me saamme nyt elää rauhan ajassa ja vapaudessa. Isänmaa on taisteltu meille rintamalla, mutta myös monen ihmisen yksityisen surun ja kivun kautta. Suomi syntyi kivulla, surulla, taisteluilla ja työllä.

Yhdessä saamme myös kiittää isänmaan ihmeestä, jonka Jumala on meille kohtalon käännteiden kautta antanut ja jonka historiassa käsittämättömällä tavalla yhtyvät toisiinsa suuri ilo ja suuri suru, joiden vuorottelussa ja kohtalon ahjossa on syntynyt isänmaa, jonka edestä me saamme nyt tehdä työtä, rakastaa sekä huolehtia, ettei koskaan ikinä enää tule uutta vuotta 1918. Meillä on isänmaa, joka on Jumalan ajatus, ja jolla on tulevaisuus ja toivo.

Sirkka Seljan sanoin:

Älä tätä päivää sure.

Päivä on pian illassa,

ja aamu koittaa.

*Huomenna tulevat uudet ihmiset,
uudet kukat vainioille,
uusi ruoho rouhiintuneiden ketojen ylle.*

*Turhaan et iloinnut ja surrut
turhaan et vertasi vuodattanut.
Katso: ne elävät –
siemen, jonka kylvit,
teko, jonka teit,
ajatus, jonka ajattelit –
katso: ne elävät
ja loistavat meidän jälkeemme
uuden ajan alttarilla.*